

การสร้างชุดกิจกรรมศิลปะภาพพิมพ์สร้างสรรค์ สำหรับเด็กปฐมวัย

CREATING CREATIVE PRINTMAKING ART ACTIVITIES FOR YOUNG CHILDREN

เมธิญา มฤคสนธิ¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย และ เพื่อศึกษาความคิดสร้างสรรค์หลังได้ทำชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ทั้ง ชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 3 – 6 ปี ที่โรงเรียนสอนศิลปะ Art can do จำนวน 10 คน ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีจำนวน 7 กิจกรรม ใช้เวลาในการทำกิจกรรม สัปดาห์ละ 1 กิจกรรม ทั้งหมดเป็นเวลา 7 สัปดาห์ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ ชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย และ แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของเยลเลน และ เออร์บัน

ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย สามารถใช้วัดความคิดสร้างสรรค์ได้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย โดยมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานภาพพิมพ์สร้างสรรค์ ด้วยการใช้แผนกิจกรรม 7 แผนกิจกรรม โดยได้คะแนนอยู่ในระดับดี ร้อยละ 87.43 ซึ่งมีการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ในระดับจากน้อยไปมาก โดยเรียงตามแผนกิจกรรมที่ 1-7 ตามลำดับ ทั้งนี้แผนกิจกรรมที่ยึดหลักความคิดสร้างสรรค์เด่นมากที่สุดคือ แผนกิจกรรมที่ 7 เรื่องเติมเต็มจินตนาการ

คำสำคัญ : ชุดกิจกรรม ภาพพิมพ์ เด็กปฐมวัย ความคิดสร้างสรรค์

Abstract

This perspective of this research for the creation of a established set of learning activities and creative printmaking activities used for early childhood students. In addition their creativity was subsequently developed in the undertaking of creative printmaking activities for early childhood students. In this study the population sample used in this study included ten boys and girls. who ranged in age from toddlers to three to six year olds at the Art Can Do school. The activities created consisted of seven activities. The duration of this research was a total of seven. The tools used in the study are the printing activities set and creativity test of creative thinking drawing Production Jellen & Urban

The results of this research demonstrated that early childhood development was a very delicate process, but children were enthusiastic about learning new things. Creativity in terms of creative printmaking used seven activity plans. The score was at a good level of 87.43 percent, And students developed creativity at a low to a high level, according to activity plans one to seven, with the creation of printmaking.

¹ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Department of Art Education, Faculty of fine arts, Srinakharinwirot University

A activity plan is based on the most creative ideas, Which included seven activity plans, to satisfy the imagination.

Keywords : Creative Printmaking, Art activities, Young children, Creating

บทนำ

ศิลปะเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีจิตใจที่ตื่นตัว เป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของศิลปะ สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติกระบวนการเรียนการสอนศิลปะ มีบทบาทสำคัญ ทำให้เกิดการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ อีกทั้งในสังคมปัจจุบัน ได้มีการเปิดโอกาสให้ เด็กแสดงออกอย่างอิสระ ใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ตามความต้องการของแต่ละคน ศิลปะทำให้เด็กมีสมาธิ มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจที่ดี สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการพัฒนาชีวิตให้สมบูรณ์ต่อไปในอนาคต

ศิลปะเด็กคือศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจ การรับรู้ และความพร้อมของเด็กแต่ละคน โดยที่การแสดงออกนั้นจะแสดงออกด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความเหมาะสมและได้สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทหรือที่เรียกกันว่าทัศนศิลป์ เช่นการสร้างผลงานศิลปะด้วยศิลปะประเภทต่างๆดังต่อไปนี้การวาดภาพ การปั้น แกะสลัก หรือภาพพิมพ์ เป็นต้น (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526) ได้กล่าวไว้ เมื่อเด็กได้รับการสนับสนุนให้สร้างสรรค์ศิลปะและ ให้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่องนั้นหมายถึงทางหนึ่งซึ่งเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อย่างดี การกระทำอย่างต่อเนื่องนั้นเป็นเหมือนการปลูกฝังพฤติกรรมโดยตรง ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก จึงเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นควรได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาเพื่อจะได้เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ พร้อมทั้งจะสร้างสรรค์สังคม ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ดังที่ (เฉลา ประเสริฐสังข์. 2542: 275)

การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถ ความสนใจและสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็กได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ ส่งเสริมความคิดอิสระ สร้างสรรค์และจินตนาการ ตลอดจนช่วยส่งเสริมและพัฒนากล้ามเนื้อนิ้วมือ และตาให้มีความสัมพันธ์ (พรมารินทร์ สุทธิจิตตะ. 2529: 24) กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ดีมีอยู่กิจกรรมหนึ่ง คือ การทำกิจกรรมศิลปะด้วยนิ้วมือ เป็นเทคนิคเน้นกล้ามเนื้อเป็นรูปแบบหนึ่งของกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีหลายรูปแบบ ได้แก่การปั้นแป้งโด การเขียนภาพด้วยนิ้วมือ การละเล่นสี โดยทุกๆขั้นตอนของการจัดกิจกรรมจะเน้นที่กล้ามเนื้อและการตกแต่งชิ้นงานเป็นสำคัญ จากการศึกษาได้เขียนภาพด้วยนิ้วมือ จะสังเกตได้ว่าระหว่างที่เด็กได้เขียนภาพด้วยนิ้วมือ เด็กได้มีการพัฒนาการทางกายโดยการปฏิบัติด้วยมือ เด็กได้เลือกสีด้วยตนเองในการตกแต่งรูปภาพถือได้ว่าเป็นการพัฒนานิ้วมือและจุดเริ่มต้นสำหรับความสามารถและพรสวรรค์ของเด็กยิ่งเด็กได้มีโอกาสใช้มือ ได้คล่องแคล่วเพียงใด ย่อมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาไปด้วย (มัทนี เกษกมล. ม.ป.ช 189 - 190) ซึ่งจากการทำกิจกรรมศิลปะด้วยนิ้วมือเด็กได้ใช้สมองทำงานต่างๆที่ทำหาย ล้วนส่งผลต่อการเจริญเติบโตของสมอง ซีกขวา ที่เกี่ยวกับจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ และรวมทั้งความคิดสิ่งใหม่ๆ (กมลพรรณ ชิวพันธุ์ศรี. 2546: 34 - 35) ได้กล่าวถึง กิจกรรมการเขียนภาพด้วยนิ้วมือ เป็นการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง รวมทั้งส่งเสริมความคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์ ดังนั้น การทำกิจกรรมศิลปะด้วยนิ้วมือ จึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ของเด็กปฐมวัยที่จะเป็นพื้นฐานไปสู่การพัฒนาการเตรียมความพร้อมระดับประถมศึกษาต่อไป

การจัดกิจกรรมภาพพิมพ์ เป็นกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์อย่างหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะการสร้างผลงาน ศิลปะภาพพิมพ์นั้นมีเทคนิคที่หลากหลาย ทั้งเทคนิคช่วยพัฒนาทักษะตั้งแต่ระดับง่ายไปจนถึงระดับที่ยากขึ้นไป และการจะสร้างสรรค์ผลงานขึ้นมาหนึ่งชิ้นนั้นจะต้องผ่านกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ มีการวางแผนถึงขั้นตอนที่จะปฏิบัติทั้งในเรื่องของการออกแบบรูปร่าง หรือภาพลักษณ์ของผลลัพธ์ที่ต้องการจะแสดงออกมาผ่านกระบวนการภาพพิมพ์นี้ การจัดองค์ประกอบศิลป์ หรือแม้แต่ในเรื่องของการใช้สี กิจกรรมศิลปะด้านภาพพิมพ์นั้น จะช่วยให้เกิดความคิดจินตนาการที่สร้างสรรค์ ฝึกทักษะประสาทสัมผัสและยังมีการกระตุ้นให้ เกิดการพัฒนาทักษะด้านอื่นๆอีกมากมาย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่เน้นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัย 8 ขวบแรก ให้เป็นไปอย่างเต็มศักยภาพ กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จัดว่าสำคัญสำหรับเด็ก เพื่อพัฒนาให้เด็กแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จะแตกต่างกันไป เด็ก 2 ขวบ แรกจะเริ่มคิดจินตนาการ 2 - 4 ขวบ เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแปลกใหม่ ชอบเสาะแสวงหาความรู้อย่างอิสระแต่ไม่ตีเท่าผู้ใหญ่ โดยธรรมชาติเด็กทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์ แต่บรรยากาศที่ดีจะเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างให้ความคิดสร้างสรรค์พัฒนาดียิ่งขึ้น สมองของเด็กปฐมวัยอยู่ในระยะการรับประสบการณ์ โดยสมองซีกขวาจะทำงานเกี่ยวกับการรับรู้เรียนรู้ และทำความเข้าใจในด้านศิลปะ และการสร้างสรรค์ กล่าวว่าการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก ทำให้ผู้ใหญ่ได้เข้าใจความหมาย ความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของเด็ก ซึ่งเด็กวัยนี้ยังไม่พร้อมที่จะพูด ฟัง อ่าน เขียน เช่นเดียวกับเด็กประถมศึกษา แต่เด็กปฐมวัยจะอาศัยศิลปะ การวาดขีด เขียน เป็นเครื่องมือ สื่อสารถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ และแสดงความต้องการดังกล่าวออกมา นอกจากนี้ กิจกรรมอื่นๆ เช่น การพับ ตัดฉีก ปะ ถือว่าเป็นศิลปะภาพพิมพ์สร้างสรรค์ยังสามารถช่วยส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการ มีความละเอียดลออ ประณีตเรียบร้อย อีกทั้ง (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2540: 232) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางศิลปะ เป็นพัฒนา การควบคู่ทั้งด้านความคิดและทักษะ พัฒนาการทางศิลปะของเด็ก มีความพิเศษกว่าของผู้ใหญ่ในเรื่อง ความสามารถทางกาย ด้านประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว รวมทั้งความสามารถด้านสมองเชิงสร้างสรรค์ และแสดงออกทางจินตนาการ ซึ่งมีค่าต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจและความคิดเชิงบวก

ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมศิลปะภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อนำชุดกิจกรรมใช้ศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะภาพพิมพ์สำหรับเด็กปฐมวัย ให้เด็กได้มีการลงมือปฏิบัติกิจกรรมศิลปะภาพพิมพ์สร้างสรรค์อย่างเสรี และเป็นโอกาสให้มีการแสดงออกทางความคิด อารมณ์ และจินตนาการ ด้วยการถ่ายทอดจินตนาการนั้นๆ ออกมา ในรูปแบบของ ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ และศึกษาว่าเมื่อเด็กได้รับการเรียนรู้จากกิจกรรมดังกล่าวนี้แล้ว กิจกรรมดังกล่าวจะส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนได้ตั้งสมมุติฐานหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมศิลปะภาพพิมพ์สร้างสรรค์
2. เพื่อศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็กปฐมวัยจากชุดกิจกรรม ศิลปะภาพพิมพ์สร้างสรรค์

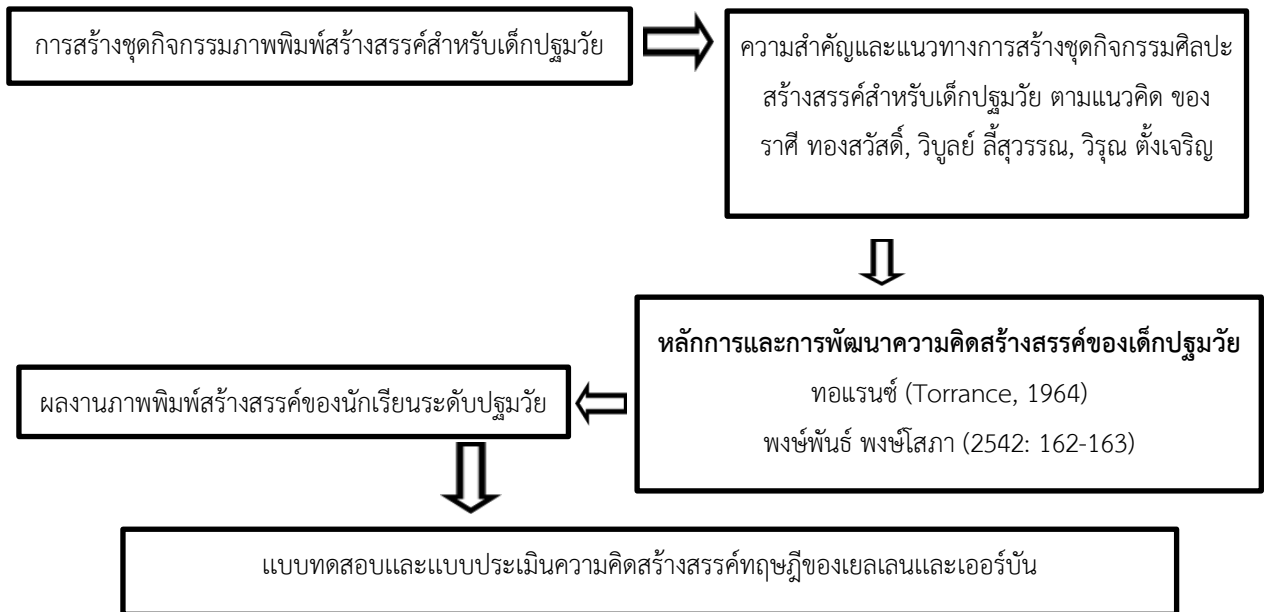
สมมุติฐานของการวิจัย

ชุดกิจกรรมศิลปะภาพพิมพ์สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยได้ดี

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเด็กที่มีอายุอยู่ในช่วงปฐมวัย ทั้งชายและหญิง โรงเรียนสอนศิลปะ Art can do จำนวน 10 คน
2. ระยะเวลาในการทำกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์ของวิจัยในครั้งนี้ ใช้เวลาในการทำกิจกรรม 7 สัปดาห์

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาครั้งนี้ คือ ศึกษาการสร้างชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมและวัดผลความคิดสร้างสรรค์โดยใช้เกณฑ์การวัดผลตามแบบทดสอบ ความคิดสร้างสรรค์ แบบ TCT-DP (Test of Creative Thinking drawing Production) ของเยลเลนและเออร์บัน (Jellen; &Urban. 1986) ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผลงานของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวัดผลความคิดสร้างสรรค์ต่อไป
2. ผู้วิจัยได้ใช้แบบประเมินเพื่อวัดผลความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาชุดกิจกรรมต่อไป
3. ผู้วิจัยได้ตรวจสอบการเผยแพร่รูปแบบที่นักเรียนทำ นำไปนำเสนอแลกเปลี่ยนกัน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาสำหรับกลุ่มตัวอย่าง และ ตรวจสอบข้อมูลให้ครบถ้วนและมีความถูกต้อง เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 : แสดงผลการวิเคราะห์ การประเมินความคิดสร้างสรรค์ด้วย แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ของ เยลเลน และ เออบัน ทั้งหมด 7 กิจกรรม

เด็กปฐมวัย	กิจกรรม							รวม คะแนน	ค่าร้อยละ
	1	2	3	4	5	6	7		
คนที่1	30	49	54	59	60	52	62	366	72.22
คนที่2	32	37	50	54	55	54	58	340	67.46
คนที่3	34	34	43	43	50	43	52	299	59.32
คนที่4	30	44	54	47	53	53	51	332	65.87
คนที่5	31	48	42	41	52	51	57	322	63.88
คนที่6	28	39	41	36	39	28	49	206	51.58
คนที่7	29	43	53	46	45	47	58	321	63.69
คนที่8	29	40	55	38	53	49	58	322	63.88
คนที่9	27	42	46	43	28	28	52	266	52.77
คนที่10	28	39	41	40	43	45	48	284	56.34
รวม	298	415	479	447	478	450	545		
ร้อยละ	41.	57.	66.	62	66.	62.	75.		
	38	36	52		38	5	69		

ผลการวิจัย

จากตารางที่ 1 พบว่า การสร้างชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยได้ศึกษาและสร้างขึ้นเพื่อศึกษาด้านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย ผลสัมฤทธิ์การใช้ชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น เมื่อเด็กปฐมวัยได้ทำกิจกรรมทั้ง 7 กิจกรรม ที่ผู้วิจัยได้สร้างชุดกิจกรรมขึ้นมานั้นพบว่า ผลประเมินความคิดสร้างสรรค์จากชุดกิจกรรมนี้ มีการพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ที่เห็นผลชัดเจนขึ้นในเด็กปฐมวัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุดกิจกรรม ค่อนข้างเปิดกว้างด้านความคิดสร้างสรรค์ ทำให้เด็กได้ถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ของตนเองได้ค่อนข้างเต็มที่ มีความสุขและเห็นคุณค่าการสร้างสรรค์ผลงานแต่ละกิจกรรมของตนเอง

แผนชุดกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์นี้ สร้างขึ้นมาให้นักเรียนได้รู้จักใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ผลงาน อย่างอิสระ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยจะส่งเสริมให้เด็กรับรู้ถึงสุนทรียศาสตร์ทางศิลปะในการทำกิจกรรมด้วยเทคนิคการพิมพ์ด้วยวัสดุชนิดต่างๆที่ไม่เป็นอันตราย เหมาะสำหรับเด็กปฐมวัย และมีลูกเล่นที่สามารถดึงดูดให้เด็กเกิดความสนใจ ให้เกิดเป็นผลลัพธ์หรือรูปแบบที่ออกมาหลากหลายตามความรู้สึกผ่านกระบวนการความคิดจินตนาการได้อย่างอิสระ สรุปผลคะแนนดังตารางทั้ง 7 กิจกรรม พบว่ามีคะแนนด้านความคิดสร้างสรรค์จากน้อยไปมากตามลำดับกิจกรรม

ภาพที่ 1 ผลงานกิจกรรมที่ 1 – เด็กคนที่ 1 ชื่อภาพ มือหนู

ภาพที่ 2 ผลงานกิจกรรมที่ 2 – เด็กคนที่ 1 ชื่อภาพ แมลงปอของหนู

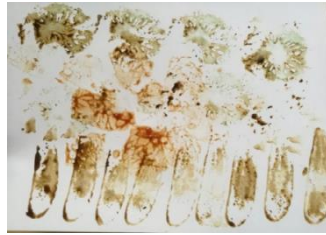
ภาพที่ 3 ผลงานกิจกรรมที่ 3 – เด็กคนที่ 8 ชื่อภาพ ปากกว้าง

ภาพที่ 4 ผลงานกิจกรรมที่ 4 – เด็กคนที่ 1 ชื่อภาพ Elephant

ภาพที่ 5 ผลงานกิจกรรมที่ 5 – เด็กคนที่ 1 ชื่อภาพ หนอนกินใบไม้

ภาพที่ 6 ผลงานกิจกรรมที่ 6 – เด็กคนที่ 1 ชื่อภาพ กองทัพทะเลโก้

ภาพที่ 7 ผลงานกิจกรรมที่ 7 – เด็กคนที่ 1 ชื่อภาพ บ้านบาร์บี้

สรุปและอภิปรายผล

1. กิจกรรมที่ 1 เรื่อง มือน้อยแสนซน การเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจ และรู้จักในเรื่องของภาพพิมพ์การพิมพ์คือ อะไร ทำอย่างไรให้เกิดเป็นภาพได้ด้วยพื้นฐานขั้นต้น โดยการใช้อวัยวะของร่างกายตนเองเช่น บริเวณมือ และ เท้า พิมพ์ เพื่อให้เกิดเป็นภาพต่าง ๆ ตามจินตนาการ และช่วยส่งผลในเรื่องของการบริหารกล้ามเนื้อ ส่วน มือและ เท้า สรุปจากการสังเกตเมื่อเริ่มการดำเนินการลงมือปฏิบัติผลงานภาพพิมพ์สร้างสรรค์ในกิจกรรมมือน้อยแสนซน เด็กทั้ง 10 คน มีความสนใจ และอยากเรียนรู้จักกับศิลปะที่เรียกว่า ศิลปะภาพพิมพ์ มีการซักถามวิธีทำให้เกิดภาพ มีความสนใจ ในอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ในกระบวนการปฏิบัติภาพพิมพ์ และมีจินตนาการเกิดขึ้น เมื่อบอกให้ใช้อวัยวะส่วนต่างๆ เช่น มือ เป็นต้น จึงมีความสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2545) ได้กล่าวว่า การพิมพ์เป็นกิจกรรมที่ฝึกการวางแผนและออกแบบ เพื่อสร้างภาพให้เหมือนแม่พิมพ์ ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่นการพิมพ์ด้วยนิ้วมือ พิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติชนิดต่าง ๆ เช่น ก้านกล้วย ก้านบัว ใบไม้ ใบตอง ดอกไม้ ฯลฯ พิมพ์ภาพจากวัสดุเหลือใช้ เช่นฝา จุกขวด ลูกกัญแจ พิมพ์ภาพด้วยเศษเชือก เศษด้าย หรือพิมพ์จากแม่พิมพ์ที่ครูและนักเรียนอาจจะทำขึ้นจากการแกะวัสดุเนื้ออ่อน เช่น แม่พิมพ์จากมะละกอ มันทะเทศ หัวผักกาด ฟักทอง ฯลฯ พิมพ์ด้วยทรายแล้วระบายสีตกแต่งภาพ หรือพิมพ์จากวัสดุที่มีลายนูนโดยนำกระดาษมาวางซ้อนกันกับวัสดุที่มีลายนูนแล้วใช้ดินสอสี หรือใช้ดินสอถู ฝนตามรอยของรวดลายจะได้ภาพเหมือนแบบ และ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) กล่าวถึงการวาดภาพของเด็กปฐมวัยว่าเป็นการแสดงออก เพื่อแสดงพฤติกรรมที่สำคัญ คือ เพื่อให้สัมพันธ์กับความเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อความสนุกเพลิดเพลิน และเพื่อเรียนรู้สร้างสรรค์และเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ในการทำกิจกรรมครั้งนี้ ปัญหาที่พบในกิจกรรมที่ 1 มือน้อยแสนซน พบปัญหาในเรื่องการผสมสีต่างๆ สีมืดทั้งจางเกินไป เข้มข้นเกินไป และการลงน้ำหนักในการพิมพ์

2. กิจกรรมที่ 2 เรื่อง ธรรมชาติสร้างสรรค์ สร้างสรรค์ผลงานพิมพ์ภาพ โดยเน้นการใช้การจัดวางตำแหน่งจากวัสดุธรรมชาติต่าง ๆ ให้เกิดเป็นองค์ประกอบของภาพที่สวยงาม สมบูรณ์ สรุปกิจกรรมที่ 2 ธรรมชาติสร้างสรรค์ เด็กคนที่ 1 อายุ 5 ปี ได้คะแนนสูงสุดในกิจกรรมนี้ โดยผลงานมีการจัดองค์ประกอบที่ค่อนข้างสวยงาม และมีความสนใจระหว่างปฏิบัติกิจกรรมมาก และโดยรวมนักเรียนทั้ง 10 คน มีการคิดจินตนาการก่อนที่จะเริ่มลงมือสร้างสรรค์ผลงานว่าต้องการให้เกิดเป็น

ภาพอะไร แล้วเลือกใช้วัสดุธรรมชาติเพื่อเป็นแม่พิมพ์ ให้เป็นภาพตามที่จินตนาการบางคนก็ได้แต่งเติมโดยการขีดเขียนเพื่อให้เป็นภาพตามจินตนาการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงมีความสอดคล้องดังที่ เคลลี่กร ฮอร์ธา นิลวิเชียร (2535) ได้ทำการศึกษางานขีด ๆ เขียน ๆ ของเด็กและให้ความเห็นว่า เด็ก ๆ ทั่วโลกมีขบวนการในการพัฒนางานศิลปะเป็นขั้นตอนที่คล้าย ๆ กัน วงจรของการพัฒนาจะเริ่มจากอายุ 2 ขวบหรือก่อน 2 ขวบเล็กน้อย จนถึงอายุ 4 – 5 ขวบ และได้จำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของงานขีด ๆ เขียน ๆ ทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาการในชีวิตของเด็กไว้ดัง ขั้นที่1 ขีดเขียน ขั้นขีดเขียน (Placement stage) เป็นขั้นการทดลองให้เด็ก อายุ 2 ขวบ หรือ 3 ขวบ ขีด ๆ เขียน ๆ ตามธรรมชาติของเด็ก ซึ่งมักจะขีดเขียนเป็นเส้นตรงบ้างโค้งบ้างลงบนกระดาษที่พื้นผิวของวัสดุ อื่นๆ โดย ปราศจากการควบคุมเด็ก จะแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนโลกของเขานั้นมีการขีด ๆ เขียน ๆ นับเป็น พื้นฐานการพัฒนาด้านของศิลปะ งานศิลปะของเด็กเป็นการแสดงความคิดความรู้สึกอันเป็นเอกลักษณ์ในแต่ละขั้น ตอนของการพัฒนาของชีวิต ในความหมายนี้ คือ งานศิลปะ โดยการขีด ๆ เขียน ๆ จะเป็นการแสดงออกของเด็ก แต่ละอันเป็นเอกลักษณ์ของเขาเองการศึกษาถึงรูปแบบต่างๆ ของการวางตำแหน่งของภาพของเด็ก ยกตัวอย่าง เช่น เด็กอาจจะขีดเขียนลงกระดาษด้านซ้าย ด้านขวา หรือตรงกลางของกระดาษ ได้จำแนกตำแหน่ง ของการขีด ๆ เขียน ๆ ของเด็กออกเป็น 17 ตำแหน่ง และยังได้รับการยืนยันจากนักค้นคว้าอื่น ๆ ว่าเด็กจะใช้รูปแบบ ของการวางตำแหน่งเหล่านี้ในการฝึกฝนในขั้นแรก ในแต่ละรูปแบบก็จะมีพบในแต่ละขั้นของการพัฒนาของเด็ก เมื่อเด็กพบวิธีการขีด ๆ เขียน ๆ เด็กก็จะพัฒนาตำแหน่งของภาพด้วยซึ่งก็กลายเป็นส่วนหนึ่งที่สะสมอยู่ตัวเด็กตลอดเวลาของการพัฒนาด้านศิลปะ จนกระทั่งโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่พบในกิจกรรมที่2 ธรรมชาติสร้างสรรค์ คือเรื่องของการพิมพ์ภาพยังไม่เกิดองค์ประกอบศิลป์ของภาพที่ชัดเจน ภาพยังไม่ค่อยเกิดมิติของภาพเท่าที่ควร

3. กิจกรรมที่ 3 เรื่อง พื้นที่ของฉันทน์ สร้างสรรค์ผลงานพิมพ์ภาพ เน้นการใช้การจัดวางตำแหน่งจากวัสดุสังเคราะห์ สรุปลงในกิจกรรมครั้งนี้ เด็กคนที่ 8 ได้คะแนนสูงสุด และโดยรวมนักเรียนทั้ง 10 คน มีความเข้าใจและสนุกกับกิจกรรมภาพพิมพ์สร้างสรรค์มากขึ้น และยังให้ความสนใจกับอุปกรณ์ วัสดุสังเคราะห์ ต่าง ๆ ที่ครูได้เตรียมมาเพื่อทำกิจกรรมในครั้งนี้ โดยมี การซักถามในวัสดุบางอย่างและสงสัยว่าจะใช้พิมพ์อย่างไร จึงมีความสอดคล้องดังที่ได้กล่าวมาในการฝึกความคิดสร้างสรรค์ นั้นคนเราสามารถรับการกระตุ้นให้ดีขึ้นในระดับสูงได้ด้วยการเรียนรู้ โดยเฉพาะเด็กในวัยอนุบาล ผู้สอนจะต้องมองเห็น ความสำคัญว่า ศิลปะไม่เพียงแต่เป็นแบบฝึกหัดทางความคิดสร้างสรรค์เท่านั้น ยังก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิด สร้างสรรค์อีกด้วย ปัญหาที่พบในกิจกรรมที่3 พื้นที่ของฉันทน์ พบปัญหาในเรื่องทิศทางของจินตนาการสร้างสรรค์ผลงานออกมา จะคล้ายเพื่อน ๆ

4. กิจกรรมที่ 4 เรื่อง สัตว์น้อยสีเทา สร้างสรรค์ผลงานพิมพ์ภาพ โดยเน้นการใช้การจัดวางตำแหน่งจากวัสดุสังเคราะห์ให้เป็นรูปสัตว์สีเทาในจินตนาการ สรุปลงในกิจกรรมในครั้งนี้ เด็กคนที่ 1 อายุ 5 ปี ได้คะแนนสูงสุด กิจกรรมนี้ค่อนข้าง ยาก แต่นักเรียนทั้ง 10 คนก็ตั้งใจทำออกมาได้ดีทุกคน โดยแสดงจินตนาการของตนเองออกมาชัดเจนขึ้น จัดวางวัสดุสังเคราะห์ออกมาเป็นสัตว์สีเทาตามจินตนาการของตนเองในแต่ละคนได้อย่างสวยงามและสนุกสนาน สามารถบอกเล่าได้ว่าตนเองจินตนาการและถ่ายทอดออกมาเป็นสัตว์อะไรกันบ้างในแบบตนแต่ละคน ปัญหาที่พบ นำแม่พิมพ์จุ่มสีและมีการนำสี เต็มเพื่อนยอกล้อกันเล่นในห้องเรียน จึงมีความสอดคล้องดังที่ (อารี พันธมณี. 2537) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็น กระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอันนำไปสู่การค้นพบสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลง ปูร่งแต่งความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์ค้นพบสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการ คิด ทฤษฎี หลักการได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้น ได้นี้มิใช่เพียงแต่คิดในสิ่งที่เป็นไปได้ หรือสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลเพียง อย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ความคิดจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่แต่ต้องควบคู่กันไปกับความ พยายามที่จะสร้างความคิดฝันหรือจินตนาการให้เป็นไปได้ หรือที่เรียกว่า จินตนาการประยุกต์นั่นเอง จึงจะทำให้เกิดผลงาน จากความคิดสร้างสรรค์ขึ้น

5. กิจกรรมที่ 5 เรื่อง จินตนาการสร้างสรรค์ สร้างสรรค์ผลงานพิมพ์ภาพ โดยเน้นการใช้การจัดวางตำแหน่งจากวัสดุธรรมชาติและวัสดุสังเคราะห์ สรุปลงในกิจกรรมครั้งนี้ เด็กคนที่ 1 อายุ 5 ปี ได้คะแนนสูงสุด มีการจัดวางวัสดุที่ใช้เป็นแม่พิมพ์ได้อย่างสร้างสรรค์และ เริ่มมีการจัดวาง ให้เกิดมิติมากขึ้น ขนาดเล็กบ้าง ใหญ่บ้าง บางคนพิมพ์ออกมาไม่เป็นตามแบบที่ตนเองต้องการก็จะมีการขีดเขียนเพิ่มให้เป็นไปตามที่ตนเองจินตนาการไว้ มีความสอดคล้องดังที่ ทอแรนซ์ ได้ศึกษาบุคลิกภาพของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง พบว่า คนที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงเป็นคนที่มีความคิดแปลกไปจากบุคคลอื่น มีผลงานไม่ซ้ำแบบใคร และในกิจกรรมครั้งนี้พบปัญหาเรื่องสมาธิ 7 นาทีแรก เด็กทั้ง 10 คน ไม่ค่อยมีสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงาน

6. กิจกรรมที่ 6 เรื่องภาพพิมพ์สร้างสรรค์ สร้างสรรค์ผลงานพิมพ์ภาพ โดยเน้นการใช้วัสดุแม่พิมพ์ที่ใช้ในการปรุงอาหาร สรุปลงในกิจกรรมครั้งนี้ เด็กคนที่ 2 อายุ 3 ปี ได้คะแนนสูงสุด และโดยรวมนักเรียนทั้ง 10 คน มีความสนุกสนานมาก เพราะแม่พิมพ์ที่ใช้ในกิจกรรมนี้ เป็นวัสดุที่ใช้ในการปรุงอาหาร นักเรียนทั้ง 10 คน มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันถึงวัสดุในการปรุงอาหารอย่างสนุกสนาน จึงมีความสอดคล้องดังที่ ทรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้ทำการศึกษางานขีด ๆ เขียน ๆ ของเด็กและให้ความเห็นว่า เด็ก ๆ ทั่วโลกมีขบวนการในการพัฒนางานศิลปะเป็นขั้นตอนที่คล้าย ๆ กัน วงจรของการพัฒนาจะเริ่มจากอายุ 2 ขวบหรือก่อน 2 ขวบเล็กน้อย จนถึงอายุ 4 – 5 ขวบ และได้จำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของงานขีด ๆ เขียน ๆ ทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาการในชีวิตของเด็กไว้ดัง ขั้นที่ 2 - ขีดเขียนเป็นรูปร่างขั้นขีดเขียนเป็นรูปร่าง (Shape stage) การทดลองนี้ทำกับเด็กอายุ 3 หรือ 4 ขวบ ซึ่งจะพบว่า การขีด ๆ เขียน ๆ ของเขาเริ่มจะมีรูปร่างขึ้นหลังจาก Placemen stage ไม่นาน เด็กอายุ 3 หรือ 4 ขวบ เริ่มจะขีด ๆ เขียน ๆ เป็นรูปร่างขึ้นถ้าสังเกตอย่างใกล้ชิดจะพบว่าเด็กจะค่อย ๆ เปลี่ยนจากการขีดเขียน เป็น เส้น ๆ ไปเป็นแบบที่เป็นรูปเป็นร่าง โดยขั้นแรกเด็กจะขีด ๆ เขียน ๆ โดยลากเส้นไปมาหลายครั้งด้วย สีเทียน ดินสอหรือพู่กัน รูปร่างของภาพจะมีความหมาย และค่อย ๆ ชัดเจนขึ้น แต่ไม่มีเส้นขอบเขตที่ชัดเจนหลังจาก นั้นเด็ก จะค่อย ๆ ค้นพบรูปร่างต่าง ๆ ในขณะเดียวกันเส้นที่แสดงขอบเขตของรูปร่างก็ชัดเจนขึ้น เด็กจะวาดรูปร่างที่ ค้นเคย ได้ เช่น วงกลม วงรี สีเหลี่ยมจัตุรัส สีเหลี่ยมผืนผ้า สามเหลี่ยมและรูปกากบาท ฯลฯ รูปแต่ละรูปเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการฝึกฝน การขีด ๆ เขียน ๆ ตลอดเวลา ทั้งนี้ปัญหาที่พบในกิจกรรมครั้งนี้ ดิตเล่น แต่ก็ยังมีสมาธิในการสร้างสรรค์ผลงานมากขึ้นกว่าครั้งก่อน

7. กิจกรรมที่ 7 เรื่อง เติมเต็มจินตนาการสร้างสรรค์ ผลงานพิมพ์ภาพโดยมีเส้น และ จุด เพื่อให้ต่อเติมภาพ ตามจินตนาการให้สมบูรณ์ โดยให้เด็กเลือกวัสดุในการพิมพ์ภาพเองอย่างอิสระ สรุปลงเด็กคนที่ 1 อายุ 5 ปี ได้คะแนนสูงสุด โดยรวมนักเรียนทั้ง 10 คน มีความสนุกสนานมาก มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันถึงภาพผลงานของตนเองอย่างสนุกสนาน มีสมาธิมากขึ้นในการสร้างสรรค์ผลงานภาพพิมพ์และคำนึงถึงการตกแต่งผลงานของตนเองให้เกิดความสมบูรณ์มากขึ้น จึงมีความสอดคล้องดังที่ ทรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้ทำการศึกษางานขีด ๆ เขียน ๆ ของเด็กและให้ความเห็นว่า เด็ก ๆ ทั่วโลกมีขบวนการในการพัฒนางานศิลปะเป็นขั้นตอนที่คล้าย ๆ กัน วงจรของการพัฒนาจะเริ่มจากอายุ 2 ขวบหรือก่อน 2 ขวบเล็กน้อย จนถึงอายุ 4 – 5 ขวบ และได้จำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของงานขีด ๆ เขียน ๆ ทางศิลปะที่มีต่อการพัฒนาการในชีวิตของเด็กไว้ดัง ขั้นที่ 4 การวาดแสดงเป็นภาพ ขั้นการวาดแสดงเป็นภาพ (Pictorial stage) ขั้นนี้เป็นขั้นขีด ๆ เขียน ๆ ของเด็กอายุ 4 หรือ 5 ขวบ ซึ่งเริ่มจะแยกแยะวัตถุที่เหมือนกันตามมาตรฐานของผู้ใหญ่ได้ขั้นนี้ เป็นขั้นต่อจากขั้นรู้จักออกแบบ (Design stage) เด็กอายุ 4 และ 5 ขวบ จะเริ่มเขียนรูปแบบที่ให้ภาพชัดเจนพอที่ผู้ใหญ่จะรู้ได้ ขั้นตอนนี้แสดงถึงความเป็นเด็กที่โตขึ้น และมีจินตนาการเด็กจะสามารถรวมขั้นตอนต่าง ๆ ที่ผ่านมาข้างต้นทั้งหมด เข้าด้วยกันเพื่อบ่งไปสู่งานที่เป็นจริง และเป็นการแสดงถึงงานศิลปะด้วยจากการเริ่มต้นวาดรูปวงกลม อาจกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการค้นพบความสัมพันธ์ของศิลปะ ตัวอย่างเช่น การลากเส้นรัศมีออกจากจุดศูนย์กลาง หรือออก จากวงกลม ก็ดูเหมือนเป็นแสงอาทิตย์ที่ออกจากดวงอาทิตย์ หรือบางทีอาจจะต้องแปลงเป็นรูปตะขาบได้ งานศิลปะโดยเฉพาะรูปนี้เป็นขบวนการของความคิดสร้างสรรค์อันมีเอกลักษณ์ของตัวเอง พระอาทิตย์ หรือตะขาบเกิดจากการรวมของเส้น และวงกลมทำให้เห็นรูปดังกล่าวมากกว่าจะเห็นเป็นวงกลม และ เส้น เป็นความจริงที่ว่างานศิลปะในแต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์กับภาพทั้งภาพเช่น

เดียวกับมีความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ และ เยลเลน และเจอร์บัน (Jellen G, 1986, July) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์หมายถึง ความคิดที่มีประสิทธิภาพที่สามารถก่อให้เกิดผลทางปฏิบัติได้ในด้านต่าง ๆ หลายด้านได้แก่ความคิดที่ทำให้เกิดนวัตกรรม ความคิดในด้านการสร้างจินตนาการใหม่ ๆ และความคิดในด้านความรู้สึกว่าจะต้องมีการก่อให้เกิดสิ่งที่แตกต่างไปจากรูปแบบเดิม

สรุปผลคะแนนทั้ง 7 กิจกรรม เด็กคนที่ 1 มีผลงานที่โดดเด่น สมบูรณ์ มีเกณฑ์คะแนนอยู่ในระดับสูงที่สุดด้วยกัน ทั้งหมด 4 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 2, 4, 5, 7 และเด็กที่มีเกณฑ์คะแนนน้อยที่สุดได้แก่เด็กคนที่ 6 และเด็กคนที่ 9

ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ประเมินความคิดสร้างสรรค์ออกมาอยู่ในเกณฑ์ระดับสูง เป็นไปตามสมมุติฐานในการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดกิจกรรมต้องใช้เวลาและกระบวนการจัดทำรูปแบบกิจกรรมศิลปะที่ต่อเนื่องเพื่อฝึกทักษะด้านต่าง ๆ
2. การเรียนการสอนด้วยแผนกิจกรรมที่สร้างขึ้นนี้ ทำให้เด็กทำงานร่วมกันเพื่อนคนอื่น ๆ ได้
3. ผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์ปรากฏว่า เด็กมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ตามลำดับกิจกรรม เป็นอย่างดี มีความคิดริเริ่มแปลกใหม่ ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดที่ยืดหยุ่น ความละเอียดลออในการ สร้างสรรค์ผลงาน มีจินตนาการที่เปิดกว้างเป็นอิสระต่อการสร้างสรรค์ผลงาน เกิดความมั่นใจ และชื่นชมชื่นชม ภูมิใจในผลงานของตนเอง

กิตติกรรมประกาศ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทิมวัฒน์บัณฑิต ประธานกรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆจนสำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาศิลปศึกษาทุกท่าน และขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ดังนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วุฒิกร คงคา, รองศาสตราจารย์กันจนา คำโสภี และอาจารย์อภิญา สิทธิวงศ์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบแก้ไขและให้คำแนะนำเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ซึ่งมีส่วนช่วยเหลือในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐา ชูขัน. (2541). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวทางการสอนภาษาธรรมชาติโดยใช้แกน

นำในหน่วยการสอนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.,

สาขาวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กมลพรรณ ชิวพันธุ์ศรี. (2546). สมอกับการเรียน Learning and the Brain. นนทบุรี : สำนักที่ปรึกษากรมอนามัย

กระทรวงสาธารณสุข.

กัลยาณี แซ่มี่ม่วง. (2557). พัฒนาการด้านการเขียนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการปั้น และการละเล่นสี

ด้วยนิ้วมือ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (2557): พฤษภาคม - สิงหาคม 2557

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล. (2533). พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพฯ : รักลูก.

เฉลา ประเสริฐสังข์. (2542). จิตวิทยาการเรียนการสอน. นนทบุรี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี.

นิพนธ์ จิตต์ภักดี. (2523). “การสอนแบบสร้างสรรค์”. ประชากรศึกษา. 7(3) : 19-21 ; มิ.ย. – ก.ค.

เอกสารอ้างอิง

- บุญเชิด ภิญโญ อนันตพงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ :
- ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิยวรรณ อภินันท์รุ่งโรจน์. (2555). การศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์และความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่2 โรงเรียนนายกัฒนารัตนอุดมธานี จังหวัดนครนายก ด้วยกิจกรรมศิลปะศึกษา. สาขาวิชาศิลปศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฝนทิพย์ มีชูธน. (2557). การพัฒนาทักษะทางศิลปะของเด็กปฐมวัยด้วยชุดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาทักษะทางศิลปะของเด็กชั้นระดับปฐมวัยโดยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์จากการเรียนรู้ผ่านชุด กิจกรรมก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์. สาขาวิชาศิลปศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรมารินทร์ สุทธิจิตตะ. (2529). การเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนการสร้างภาพโดยใช้และไม่ใช้รูปเรขาคณิตเป็นสื่อ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2531). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ = Conception and perception in art. กรุงเทพฯ : หน่วยงานพิเศษ กรมการฝึกหัดครู.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ. (2542). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : พัฒนาการศึกษา.
- ราศี ทองสวัสดิ์. (2529). คู่มือการนิเทศการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2529). สมัยใหม่กับศิลปะร่วมสมัย. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2539). ศิลปะศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____ (2526). การออกแบบ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิมวอลอาร์ต.
- วรางคณา กันประชา. (2548). ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะด้วยนิ้วมือ. สาขาวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิลาสินี แสงนิล (2556). การศึกษาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมภาพพิมพ์ด้วยนิ้วมือ สำหรับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. สาขาวิชาศิลปศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2540). จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535) ปฐมวัยศึกษาหลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- มัทนี เกษกมล. (2534). โรงเรียนอนุบาลแสนสนุก. กรุงเทพฯ : แพลน พัชรวิชัย.
- อารี พันธมณี. (2537). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- _____ (2546). จิตวิทยาการสร้างสรรคการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ไยใหม่.
- อารี รังสินันท์. (2526). ความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : ธนการพิมพ์.
- Good, C. V. (1973). Dictionary of Education. New York: McGraw-Hill, Inc.

เอกสารอ้างอิง

Jellen, G.; & Urban, k. (1986, July) **The creative child and adult quarterly**. 7(3) :137- 152

Torrance, E.P. (1962). **Guilding of creative telent**. New jwrsey: Prentice – Hill, inc.